

ОБРУСНА С. Ю.,

доктор юридичних наук,
професор кафедри державно-правових
дисциплін

*(Навчально-науковий інститут
економіки і права Черкаського
національного університету імені
Богдана Хмельницького)*

КОМПЛЕКТОВА Т. О.,

суддя, голова
*(Севєродонецький міський суд
Луганської області, відряджена
до Придніпровського районного суду
м. Черкаси),*

аспірантка
*(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка)*

УДК 343.01

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.38>**КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ПРОТИДІЯ КРАДІЖКАМ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ**

Статтю присвячено теоретичному дослідженню поняття кримінально-правова протидія крадіжкам. Зміст вказаного поняття визначено виходячи із розуміння сутності протидії як правової категорії, та змісту кримінально-правової політики.

Наголошено на важливості всебічного захисту права власності, у тому числі кримінально-правовими засобами. Відзначено, що протиправні посягання на власність негативно впливають не лише на загальний стан злочинності, а й на соціально-економічні процеси, що відбуваються в державі.

Проведено аналіз поглядів вітчизняних науковців щодо розуміння ними суті як кримінально-правової протидії в цілому, так і кримінально-правової протидії крадіжкам зокрема.

Акцентовано увагу на тому, що кримінально-правова протидія крадіжкам є складовою кримінальної політики та видом правової протидії. Виходячи із цього, проаналізовано підходи науковців щодо розуміння кримінально-правової політики, її суті, завдань та складових. Звернено увагу на тлумачення науковцями поняття кримінально-правова політика у широкому та вузькому значенні та різні підходи авторів до визначення змісту вказаного поняття. Наголошено, що у вузькому розумінні кримінально-правову політику можна вважати частиною державної правової політики у сфері протидії злочинності, що здійснюється засобами матеріального права. У широкому розумінні кримінально-правова політика – це державна політика протидії злочинності, що здійснюється засобами матеріального кримінального права, а також включає в себе кримінально-процесуальну, кримінально-виконавчу, кримінологічну політику держави.

Відзначено, що поняття кримінально-правова протидія крадіжкам також може тлумачитися як в широкому, так і у вузькому значенні. У вузькому значенні

під кримінально-правовою протидією крадіжкам варто розуміти заходи із забезпечення безпеки відносин власності та утримання громадян від злочинних посягань шляхом визначення в кримінальному законі правопорушень і встановлення за їх вчинення кримінальної відповідальності. У широкому значенні – система заходів із забезпечення безпеки суспільних відносин власності, що включає кримінально-правові, кримінологічні та соціально-управлінські засоби.

Ключові слова: кримінально-правова політика, правова протидія, кримінально-правова протидія, кримінально-правова протидія крадіжкам, засоби кримінально-правової протидії.

Obrusna S. Yu., Kompliektova T. O. Criminal Law Policy of Counteracting Theft: Content of the Concept

The article is devoted to the theoretical study of the concept of *criminal law policy of counteracting theft*. The content of the specified concept is based on the understanding of the content of counteracting both as a legal category and the content of the criminal policy.

The importance of the overall protection of rights on the property, by criminal remedy as well, is highlighted. It is emphasized that felonious *taking* and removing of personal property negatively affects not only the general state of criminality but also the socioeconomic processes taking place in the state.

The analysis of the views of domestic scientists regarding their understanding of the content of both *criminal law policy of counteracting in general* and *criminal law policy of counteracting theft*, in particular, was carried out.

It was doubled down on the fact that the *criminal law policy of counteracting theft* is an integral part of criminal policy and a type of legal counteraction. On the basis thereof, scientists' approaches to the interpretation of criminal law policy, its content, tasks, and components are analyzed. Special attention is drawn to the scholars' interpretation of the concept of criminal law policy in the broad and narrow sense and the authors' various approaches to defining the content of the specified concept. It is stated that, in the narrow sense, the criminal law policy should be considered a part of the state legal policy in the sphere of counteracting crimes through substantive law. In the broadest sense, criminal law policy is a state policy of counteracting crimes, implemented through substantive criminal law, and includes the state's criminal procedural, penitentiary, and criminological policy.

It is stated that the concept of criminal law policy of counteracting theft can also be interpreted in both broad and narrow senses. In the narrow sense, the criminal law policy of counteracting theft should be understood as measures to ensure the safety of social relations on the property and deter citizens from criminal encroachments by defining the offender in the criminal law and establishing criminal liability for committing them.

In the broad sense, criminal law policy of counteracting theft is defined as a system of measures to ensure the safety of social relations on the property, including criminal law, criminological and socio-managerial means.

Key words: *criminal law policy, legal counteraction, criminal law policy of counteracting, criminal law policy of counteracting theft, means of criminal law policy of counteracting.*

Вступ. Проведення економічних реформ, що продовжує відбуватися в Україні у складний час воєнного стану, залежить від низки факторів, у тому числі й правових регуляторів, спрямованих на захист прав та свобод особи у сфері охорони прав власності. Загальноприйнято вважати, що відносини власності є фундаментом повноцінного соціально-еконо-

мічного розвитку будь-якої демократичної держави. Протиправні посягання на власність негативно впливають на загальний стан злочинності, на соціальні і економічні процеси, що відбуваються в державі, виступають детермінантами перешкодження зростанню матеріального добробуту її громадян, що, звичайно, стосується і України.

Тому на сучасному етапі розвитку українського суспільства досить важливим є вирішення низки теоретичних проблем кримінально-правової охорони права власності, що може здійснюватися шляхом кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням, що посягають на власність особи, у тому числі й крадіжкам. Це не лише вирішить низку проблем теорії кримінального права, а й сприятиме удосконаленню національного законодавства, підвищенню ефективності правозастосовної практики у вказаній сфері, рівня правової свідомості громадян, тощо.

Тому досліджуючи проблеми кримінально правової протидії крадіжкам, нами було проаналізовано не лише науковий доробок вітчизняних вчених, присвячений вказаній проблемі, а й наукові публікації авторів у значно широкому напрямку.

Так, різні аспекти проблематики кримінальних правопорушень, що посягають на власність особи досліджували П. П. Андрушко, Н.О. Антонюк, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, П.С. Берзін, А.М. Бойко, І.Г. Богатирьов, В.І. Борисов, Я.М. Браїнін, Л.П. Брич, П.А. Воробей, С.Б. Гавриш, В.О. Глушков, В.К. Гришук, Н.О. Гуророва, О.М. Джужа, О.О. Дудоров, М.І. Коржанський, В.П. Ємельянов, О.М. Костенко, В.В. Кузнєцов, Є.В. Лашук, С.Я. Лихова, М.І. Мельник, П.П. Михайленко, А. А. Музика та інші вчені.

Окремі аспекти проблеми протидії злочинності та злочинам, у тому числі й тим, що посягають на власність особи, знайшли відображення у працях В.С. Батиргарєєвої, А.М. Бойка, В.О. Глушкова, Б.М. Головкина, Л.М. Давиденка, І.М. Даньшина, В.М. Дрьоміна, А.П. Закалюка, В.С. Зеленецького, А.Ф. Зелінського, О.Г. Кальмана, О.М. Костенка, О.М. Литвинова, В.М. Поповича, Б.Г. Розовського, О.М. Храмцова, В.І. Шакуна, О.Ю. Шостко та інших.

Проблеми кримінально-правової протидії крадіжкам також вивчалися в різних аспектах дослідження відповідних злочинів. Значний внесок у розвиток теоретичних знань щодо кримінально-правової протидії крадіжкам зроблено низкою вітчизняних вчених, що знайшло відображення у наукових публікаціях, дисертаційних роботах, монографіях. Разом із тим, залишається недостатньо дослідженим теоретичний аспект розуміння самого поняття кримінально-правова протидія крадіжкам, що і зумовило вибір теми публікації та формулювання її мети.

Постановка завдання. Метою публікації є визначення змісту і сутності поняття кримінально-правова протидія крадіжкам. Для досягнення вказаної мети проаналізовано погляди українських правників на вказану проблему, чинне вітчизняне законодавство.

Результати дослідження. Як уже зазначалося, передумовою соціально-економічного та суспільного розвитку українського суспільства є ефективний захист відносин власності, у тому числі кримінально-правовими засобами, що базується на досконалій кримінально-правовій політиці у вказаній сфері.

Тому, як відзначають науковці, зокрема і Ю. Дорохіна, залишається нагальною необхідністю переосмислення низки питань охорони власності кримінально-правовими засобами, у тому числі й формування доктринальних положень кримінально-правової політики щодо її охорони [1, с. 46].

Формулюючи завдання кримінально правової політики щодо охорони власності, Ю. Дорохіна визначає наступні: 1) визначення діянь, віднесених до категорії злочинів проти власності; 2) удосконалення об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочину; 3) визначення загальних засад кримінальної відповідальності та покарання за злочини проти власності; 4) розробка напрямів взаємодії з іншими елементами (складовими) політики у сфері протидії злочинності; 5) встановлення кола суспільно небезпечних діянь, що визнаються злочинними (криміналізація), і виключення певних діянь із числа злочинів (декриміналізація); 6) визначення альтернативних покаранню заходів кримінального характеру, а також заходів, що застосовуються разом з покаранням; 7) тлумачення чинного законодавства

у сфері протидії злочинам проти власності; 8) відстеження змін, що відбуваються у суспільстві, з метою своєчасного внесення коректив до кримінального законодавства [1, с. 76].

Низку із вказаних завдань, названих авторкою публікації, можна об'єднати під поняттям «кримінально-правова протидія», яка, на думку дослідників, є невід'ємною складовою кримінально-правової політики. Тому важливо з'ясувати суть таких понять як правова протидія, кримінально-правова протидія, кримінально-правова політика.

Тлумачний словник української мови визначає поняття «протидія» як дію, спрямовану проти іншої дії, що перешкоджає їй [2].

Поняття «протидія» досить часто використовується у юриспруденції у різних аспектах: кримінально-правова протидія, адміністративно-правова протидія, протидія окремим видам злочинів, тощо. Зокрема, адміністративно-правову протидію визначають складовою загальної протидії правопорушенням, яка передбачає організацію їх попередження а також планування, управління, координацію, контроль за реалізацією протидії правопорушенням у місцях їх вчинення.

Суть протидії досліджує Д. Третяков, аналізуючи праці інших вітчизняних вчених, зокрема М. Мельника. Автор відзначає, що протидія відображає весь комплекс заходів впливу на певне явище чи злочин: його соціальні передумови, правоохоронну діяльність щодо виявлення, розслідування таких діянь, притягнення осіб, винних у їх вчиненні, до відповідальності. Протидія, на думку дослідника, має базуватися на поєднанні як профілактичних так і репресивних заходів. У процесі її здійснення пріоритетна роль має надаватися саме профілактичним заходам і на загально-соціальному, і на та спеціально-кримінологічному рівнях [3].

З погляду теоретичних підходів до розуміння поняття «протидія» заслуговує уваги дослідження М. Гуцало, яка аналізуючи теоретичні аспекти протидії міжнародному тероризму, акцентує увагу саме на суті розуміння протидії, яка на її думку, не може обмежуватися активними запобіжними діями, тобто лише боротьбою з ним. Авторка акцентує увагу на інформаційно-ідеологічних, соціально-економічних, культурно цивілізаційних аспектах протидії та визначає такі методологічні принципи протидії як ситуаційно-кризовий, організаційно-спрямований та комплексно-запобіжний [4].

Комплексний підхід до розуміння поняття протидія простежується й дослідженні В. Куца, який аналізуючи поняття протидія злочинності, наголошує на тому, що воно є складним соціально-правовим явищем та поняттям. На думку автора, в ньому відображається теорія і практика специфічної соціально-управлінської діяльності та суспільних і приватних ініціатив, а також кримінально-юстиційних зусиль. Вищевказане має бути спрямоване на перешкоджання вчиненню кримінальних правопорушень та реагування на їх вчинення.

Автор робить висновок про те, що сутність протидії злочинності полягає в здійсненні соціально-управлінської діяльності, включаючи реалізацію громадських і приватних ініціатив та кримінально-юстиційних зусиль, спрямованих на утримання злочинності в соціально допустимих межах. Зміст протидії становлять запобігання таким правопорушенням та правове реагування на них як взаємопов'язані безперервні процеси [5].

Аналіз наукового доробку вітчизняних вчених також свідчить, що в юридичній науці не сформувалося єдиних підходів і до розуміння суті поняття кримінально-правова політика. Якщо узагальнити погляди науковців щодо визначення змісту вказаного поняття, то їх можна звести до наступних: 1) державна політика протидії злочинності, 2) особливий вид соціальної діяльності, що направлена на протидію злочинності, 3) засади протидії злочинності, 4) частина внутрішньої політики держави.

Погоджуємося із думкою О. Острогляда, що вказане поняття варто розглядати у вузькому та широкому значенні. У вузькому значенні кримінально-правова політика розуміється як частина державної правової політики у сфері протидії злочинності, що здійснюється засобами матеріального права. У широкому розумінні – це державна політика протидії злочинності, що здійснюється засобами матеріального кримінального права,

та включає в себе кримінально-процесуальну, кримінально-виконавчу, кримінологічну політику держави.

На основі аналізу праць вітчизняних вчених автор публікації формулює власне розуміння кримінально-правової політики як елемента політики держави у сфері протидії злочинності, яка розробляє стратегію і тактику протидії злочинності кримінально-правовими засобами. Визначаючи ознаки та напрямки кримінально-правової політики, вчений також зосереджує увагу на такій її складовій як протидія злочинності, але акцентує увагу на тому, що вона має здійснюватися саме кримінально-правовими засобами [6].

Як бачимо, окремі автори, формулюючи поняття кримінально-правової протидії злочинності (окремим видам злочинів) акцентують увагу на тому, що така протидія має здійснюватися виключно кримінально-правовими засобами. Інші, розглядаючи поняття кримінально-правової протидії як в цілому, так і окремих видам злочинів, у тому числі і крадіжкам, виходять за межі кримінально-правових засобів та акцентують увагу на інших аспектах.

Тому вважаємо, що поняття кримінально-правова протидія, у тому числі й крадіжкам, також може тлумачитися як в широкому, так і у вузькому значеннях. У вузькому значенні під кримінально-правовою протидією крадіжкам варто розуміти заходи із забезпечення безпеки відносин власності та утримання громадян від злочинних посягань шляхом визначення в кримінальному законі правопорушень і встановлення за їх вчинення кримінальної відповідальності. У широкому значенні – це система заходів із забезпечення безпеки суспільних відносин власності, що включає кримінально-правові, кримінологічні та соціально-управлінські засоби.

Висновки. Кримінально-правова протидія крадіжкам є вагомим структурним елементом кримінально-правової політики та видом правової протидії. Вказане поняття може тлумачитися у широкому та вузькому значеннях. На основі аналізу підходів, що склалися в науці кримінального права до розуміння поняття кримінально-правова протидія, пропонуємо таке його формулювання. Кримінально-правова протидія крадіжкам – це складова кримінально-правової політики, система заходів із забезпечення безпеки суспільних відносин власності, що включає кримінально-правові, кримінологічні та соціально-управлінські та інші засоби.

Список використаних джерел:

1. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.
2. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/protydiya>
3. Третяков Д. Кримінально-правова протидія злочину, передбаченого статтею 369 КК України. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/48.pdf>
4. Гуцало М. Деякі теоретичні аспекти аналізу проблеми протидії міжнародному тероризму. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/hutsalo_deiaki.pdf
5. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст. URL: <http://chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/kuts.pdf>
6. Острогляд О. Поняття та ознаки кримінально-правової політики. URL: <http://www.jurnaluljuridic.md/index.php/main/article/view/41/34>

